

VÄITÖSLUENTO

Misinformation in Encounters: A Qualitative Study of Misinformation as a Social Phenomenon

Hilda Ruokolainen

Åbo Akademi

hilda.ruokolainen@abo.fi

<https://orcid.org/0000-0003-2521-4390>

VTM Hilda Ruokolaisen informaatiotutkimuksen alaan kuuluva väitöskirja Misinformation in Encounters: A Qualitative Study of Misinformation as a Social Phenomenon tarkastettiin 16.6.2023 Åbo Akademin yhteiskuntatieteiden, kauppätieteiden ja oikeustieteiden tiedekunnassa. Vastaväittäjänä toimi professori Ian Ruthven (University of Strathclyde, Iso-Britannia) ja kustoksena professori Kristina Eriksson-Backa (Åbo Akademi). Väitöskirja on julkaistu Åbo Akademin julkaisuarkisto Doriassa osoitteessa <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-12-4278-6>.

Asiasanat: misinformation, information literacy, youth, asylum seekers, information, informationskompetens, asylsökande, ungdomar, informaatio, informaatiolukutaito, turvapaikanhakijat, nuoret, misinformaatio, väärät tiedot

Pysyvä osoite: <https://doi.org/10.23978/inf.131816>

Denna avhandling som idag diskuteras handlar om misinformation. Vad är misinformation? Många tycks oftast tänka på falska nyheter, information på sociala medier, propaganda och hur farligt det i allmänhet är med felaktig information i dagens samhälle. Människor rekommenderas faktagranska information på olika sätt och utveckla sin informationskompetens, som betyder färdigheten att kunna hitta den information man behöver, evaluera den och utnyttja den. När jag började jobba med den här avhandlingen, hade jag en känsla av att den här bilden inte visar hela sanningen om misinformation. Men först ska vi titta på misinformationens roll i dagens forskning.

Det är märkvärdigt att informationsvetenskap som en vetenskapsgren som forskar i information relativt lite har fokuserat på misinformation. För att visa er, mina åhörare, något konkret presenterar jag några resultat från informationssökningar som jag gjorde i Web of Science (webofscience.com, alla sökningar genomfördes 13.6.2023). Web of Science är en databas som samlar referenser ur en stor del vetenskapliga publikationer och som kan användas för att analysera internationell vetenskaplig kommunikation.

Jag gjorde en ämnessökning på begreppet ”misinformation” i Web of Science Core Collection och avgränsade sökningen till informationsvetenskap, det vill säga Information Science Library Science. Denna sökning gav 459 resultat. För att sätta in detta antal publikationer i en kontext gjorde jag också en likadan sökning på ”information”, och den gav 92 522 resultat. Denna skillnad kan inte förklaras med att misinformation skulle vara ett nytt begrepp. Oxford English Dictionary (2023) daterar sitt första exempel på misinformation till så tidigt som 1500-talet. Samma datering gör den engelskspråkiga Wikipedia-artikeln om misinformation (13.6.2023) – om vi litar på den artikeln.

Vad händer då inom misinformationsforskningen? En ämnessökning på misinformation i Web of Science utan specifika vetenskapsområdesbegränsningar ger över 10 000 resultat. När vi tittar närmare på de vetenskapsområden som forskar i misinformation, är dessa över 10 000 publikationer publicerade inom områden som folkhälsovetenskap, miljö och arbetshälsa, kommunikation, datavetenskap och informationssystem, experimentell psykologi samt datavetenskapliga teorier och metoder. Informationsvetenskap placerar sig på sjätte plats i den här tävlingen.

Ett vetenskapsområde kan förstås inte äga ett begrepp, men det finns faktiskt ett problem med att misinformation inte undersöks så mycket inom informationsvetenskap. Det finns relativt få definitioner av misinformation som skulle basera sig på information som begrepp och på de egenskaper som information har. Därför började jag inte den här lection med att noggrant definiera misinformation för er utan gav enbart några få exempel på den vardagliga uppfattningen av begreppet. Detta gjorde jag också eftersom min avhandling faktiskt visar

att det inte är tillräckligt att beskriva misinformation som ”felaktig information”, vilket ofta görs.

Jag har tagit upp flera siffror. Men siffror berättar inte allt, och vi borde också ta en titt på innehållet i misinformationsforskningen. Det som överraskade mig när jag började jobba med avhandlingen år 2018 var att det fanns så lite forskning som undersökte misinformation ur människors synvinkel. Med detta menar jag att man undersöker misinformationen som en del av människors naturliga informationsmiljö. Karlova och Fischer (2013) konstaterar i sin artikel från år 2013 att olika informationsbeteendemodeller för det mesta inte tar misinformation i beaktande, och att detta är ett problem. För att förklara det här för min publik idag: när man undersöker hurdan information människor behöver, hur de söker information, hurdan information de hittar eller får, och hur denna information påverkar dem, saknas misinformation nästan helt och hållet. Tyvärr har det skett relativt litet under dessa 10 år som gått sedan artikeln publicerades.

Men varför är det så? Åtminstone en sak påverkar situationen. Det tycks finnas några vanliga förhandsuppfattningar som jag tangerade redan i början av denna lectio. Misinformation ses ofta som dålig, felaktig eller icke önskvärd information som måste undvikas. Den här uppfattningen påverkar också forskningen i misinformation, och mycket forskning handlar om korrigering av misinformationen eller hur man kan minska misinformationens inverkan på människor och samhällen. Dagens forskning fokuserar också starkt på misinformation på internet. Här vill jag påpeka att jag inte påstår att misinformation inte i många fall skulle vara ett problem. Men jag påstår att om man baserar all forskning på den tanken, påverkas resultaten på ett djupare plan. Vi förstår inte nödvändigtvis vad misinformation faktiskt är och hittar inte all misinformation om vi bara ser den som dålig eller felaktig information som måste korrigeras.

Nu kommer vi till den här avhandlingen med titeln *Misinformation i möten: en kvalitativ studie av misinformation som ett socialt fenomen*. Jag hoppas att titeln berättar för er det som jag ville beskriva med den. För det första försökte jag förstå misinformation som ett nyanserat begrepp genom att undersöka denna som ett socialt fenomen. Det gjorde jag kvalitativt för att den slags forskning ännu är bristfällig. På basis av mina resultat har jag kopplat misinformationen till möten som ännu bättre kan hjälpa att beskriva den sociala dimensionen hos misinformation.

Jag påstod redan att misinformation sällan undersöks som en del av människors informationsmiljö. Därför ville jag göra precis det, studera denna slags information i människors liv, och jag valde att forska om den i kontexter där den kan vara särskilt problematisk för människor, i detta fall asylsökande och unga. Dessa två grupper har många utmaningar med

information, inklusive misinformation, och deras liv påverkas också fundamentalt om de inte får tag i den information de behöver. Konkret gjordes undersökningen via så kallade stödpersoner: volontärer och anställda via ungdomstjänster, som jag intervjuade. Dessa två stödgrupper kunde på ett bra sätt beskriva olika utmaningar med information som asylsökande och unga hade.

Jag använder följande definition för att förstå misinformation: det är felaktig, ofullständig, oklar eller mångtydig information som påverkas av sociala, kulturella, historiska, kontextuella och situationsbundna faktorer. Den här definitionen hjälper oss att se misinformation som ett brett begrepp men samtidigt är definitionen starkt kopplad till forskningen om begreppet information.

De empiriska resultaten visar att det finns både olika typer av misinformation och konkreta sätt att minska misinformationens inverkan på människor. Information som har med myndigheter och samhällliga tjänster och processer att göra, såsom till exempel information från FPA eller information som handlar om arbetslöshet, kallar jag för officiell information. Om vi tittar på den här officiella informationen, kan vi hitta åtminstone fyra typer av misinformation. För det första kan informationen vara föråldrad. Det kan innebära att ha gammal information tillgänglig och att denna information sedan används som rätt information, vilket kan orsaka problem. För det andra kan informationen vara motstridig. Då kan informationsmottagarna få olika slags information från myndigheter och andra aktörer, och i detta fall kan det vara väldigt svårt att som en individ avgöra, vilken information som stämmer – om det ens finns ett rätt svar. Den tredje typen är ofullständig information. Då lämnar man bort viktiga delar av informationen, vilket kan påverka informationens innehåll och budskap. Sista typen kallar jag för upplevt hot. Då betar sig den som ger ut viss information på ett ovänligt sätt, och i den eventuellt laddade sociala situationen blir information lätt misinformation på grund av den hotfulla kontexten även om dess ursprungliga innehåll var korrekt.

När det är frågan om officiell information, har den åtminstone tre egenskaper som leder till att den blir misinformation. För det första är olika officiella strukturer styva, komplicerade och samtidigt kännetecknas de av tolkning. Då blir också informationen lätt flummig och mångtydig. För det andra kan språket som myndigheter använder vara väldigt svårt för många användargrupper att förstå, och då är informationens innehåll allt annat än tydligt. För det tredje påverkar olika slags möten hur informationen formas i olika situationer. Jag återkommer till dem.

Dessa typer av så kallad officiell misinformation är intressanta för att de inte nödvändigtvis är lätta att upptäcka. Då hjälper inte alltid faktagranskning eller bättre informationskompetens utan man måste hitta andra sätt att hantera misinformation.

De aktörer som skapar och ger information åt individer och grupper borde titta på sina informationsinnehåll och tänka ut nya sätt att ge information. Samtidigt måste vi människor troligtvis ändå hantera problematisk samhällelig information. Jag hittade i min forskning konkreta sätt att hjälpa andra med att hantera problematisk information, och dessa informationsrelaterade strategier är mångsidiga. En stödperson kan till exempel tänka på mängden information, språkanvändningen, kroppsspråket och att hålla stämningen vänlig. Det viktigaste är att se den andra personen som en individ med individuella behov. Dessa slags vårdande möten, som är bra interaktioner mellan två eller flera personer, kan vara väldigt betydande för att ge, förmedla eller diskutera information.

Metodologiskt påstår jag att det behövs nya kvalitativa sätt att undersöka misinformation. Jag bidrar till att överbygga denna forskningslucka med att visa hur man kan analysera intervjudiskussioner för att hitta lämpliga sätt att fråga om misinformation. Jag märkte att både direkta frågor om misinformation och indirekt diskussion ledde till data om misinformation. Konkret betyder det att ja, man ska ställa direkta frågor om misinformation, men man får tillgång till mycket data också när man diskuterar helt andra saker: informanternas tankar och uppfattningar på ett allmänt plan. Det har också med mina teoretiska resultat att göra för att detta metodologiska tillvägagångssätt visar att misinformation faktiskt är inflätad i våra liv, i våra sociala strukturer. Därför kan den inte enbart undersökas direkt utan kontext, utan den måste ses som en del av vardagliga handlingar.

Teoretiskt bidrar avhandlingen med olika sätt att förstå misinformation. För det första påstår jag att vi inte kan studera misinformation normativt, det vill säga ur ett uppifrån perspektiv, utan det ska finnas sätt att forska i den utan att säga att någons uppfattning är fel. Vi kan använda två begrepp som hjälper här: upplevd misinformation och normativ misinformation, där den upplevda misinformationen är individens eller gruppens uppfattning och den normativa däremot den uppfattning som gäller i ett samhälle.

Vi måste också bättre förstå den sociala kontexten där misinformation förekommer. Även om det skulle finnas misinformation som existerar utanför vår uppfattning, kan vi dåligt iakttä den utan alla ”filter” som finns mellan oss och misinformationen. Våra tidigare upplevelser, alltså vår historia, samt vår kultur påverkar hur vi förstår information. En stressfylld situation kan till exempel väcka oro, vilket också påverkar hur vi tar emot eller förstår information. För att förklara det här närmare använder jag ett begrepp som även nämns i avhandlingens titel: möten.

Det som kom fram i min avhandling är att möten är mycket viktiga för informationsförmedling men även för hur olika typer av information uppstår. Till exempel kan ofullständig information uppstå när olika mötesparter inte har förståelse för varandras kunskaper.

Informationen formas av att en negativt laddad situation bilda ram för informationens innehåll och budskap. Därtill är personen i situationen inte nödvändigtvis redo att ta emot information i en dylik situation. När en person får motstridig information från flera olika håll, kan det vara så att hen tar emot den från den aktör som har behandlat hen med respekt och sett hen som en individ, alltså skapat ett vårdande möte. Det är ändå inte säkert att just den informationen är den mest riktiga i situationen. Och ja, jag säger mest riktig för att det verkar vara så att det inte alltid finns rätt och fel med information.

Jag upprepar, det är inte svartvitt med information och misinformation. Jag har visat exempel på vad misinformation kan vara men säger inte exakt vad den är. För att kunna säga det, måste den utforskas vidare. Viktigast är att förstå och forska i misinformation som en del av vår vardagliga informationsmiljö, och det går kanske lättast om vi inte alltid så noggrant försöker definiera misinformation utan förhåller oss öppet till olika slags information. Jag påstår att misinformation måste ses som information och studeras i den större kontexten av information.

References

- Karlova, N., & Fisher, K. (2013). A social diffusion model of misinformation and disinformation for understanding human information behaviour. *Information Research*, 18(1), paper 573.
- Misinformation. (2023). *Wikipedia*. Hämtat 13.6. 2023 från <https://en.wikipedia.org/wiki/Misinformation>
- Oxford University Press. (2023). Misinformation. *Oxford English Dictionary*. <https://www.oed.com/view/Entry/119699?redirectedFrom=misinformation-#eid>